

EUs vanddirektiv - trussel eller mulighet i lokal forvaltning?

Av Odd Arne Hellberg

Forfatteren er miljøvernkonsulent i Kongsberg kommune

*Innlegg på møte i Norsk Vannforening
15.12.04.*

Sammendrag

EUs vanddirektiv kan gi et hjelpende dytt i en veletablert prosess om samarbeid om overvåking og forbedring av vannkvaliteten i Numedalslågen, men det kan også bli en hemske om en forviller seg for langt ned i tidkrevende detaljer omkring prosess og struktur. Det viktigste er å samle alle som har interesse for vassdraget til drøftinger så raskt som mulig, for å komme i gang med tiltak til allmen nytte, framfor å vente på at den formelle prosessen omkring innføringen er bragt til ende.

Innledning

Formålet med dette innlegget er å svare på om EUs rammedirektiv for vann (vanddirektivet) er en trussel eller en mulighet i lokal forvaltning. Og svaret er ja.

Kort fortalt bestemmer vanddirektivet at ethvert vassdrag skal holdes så nær opp til naturtilstanden som mulig. Da er det godt gjort å bruke 72 sider på å fastslå det - pluss flere tusen sider forklaringer, presiseringer og veiledninger, slik det etter sigende foreligger fra EUs side.

Det er også godt gjort av den norske stat å ha reklamert for betydningen av direktivet i tre år uten å ha fått det oversatt til norsk

Men aller best er det å la to departementer samt diverse direktorater bryte håndbak i tre år om hvem som skal forvalte det, før Miljøverndepartementet vant.

Numedalslågen

Først er kort orientering om "mitt" vassdrag: Numedalslågen, som er delt mellom to fylker og seks kommuner - egentlig flere om vi finsikter nedbørfeltet. Vassdraget kan kort beskrives med mye kraft øverst, mye laks nederst, og følgelig en konflikt om vannbruken. Dette frambrakte mye kreativitet mens Tunhovdutbyggingene var til fornyet konsesjon i 1990-årene: Fylkesdelplaner i 1992-94, regionale planer i Vestfold etter det. Nå er vannføringsregelementet fastsatt, og partene begynner så smått å posisjonere seg til neste gang det skal opp, ved fornying av Sønste-vannreguleringen i 2011. Men allikevel: Et alvorlig hinder for nærmere samarbeid mellom alle interesser de årene direktivet skal innføres, er ryddet av veien.

Og hva mer er: Vi har lang erfaring

i samarbeid. I de gode 70-årene, da staten skulle løse alle miljøproblemer, fikk fylkesmennene bra med penger, som bl.a. ble investert i vassdragsundersøkelser, for Lågens vedkommende fra 1977 av. Så forsvant pengene ut over 1980-årene, men da fortsatte kommunene overvåkingen som ledd i utslippsundersøkelsene i forbindelse med alle avløpsrensingsanleggene som ble bygget. Næringsmiddeltilsynet i Kongsberg tok seg av Buskeruds del, mens Næringsmiddeltilsynet i Larvik tok seg av resten. Så dukket bakteriell forurensing av vannede jordbruksprodukter opp som et problem i Vestfoldkommunene i 2000, og ga støtet til nærmere kontakt og koordinering av prøveuttak og metodikk. Det førte til interkalibrering av metodene og uttak av parallelle prøver, som så førte til at en del ubegripelige observasjoner fikk sin naturlige forklaring. Vannføringsdata til de nødvendige mengdeberegningene fikk vi fra Numedalslaugens Brugseierforening.

"Den grønne dalen"

"Den grønne dalen" ble organisert i 1998 som et samarbeid mellom de berørte kommunene i dalføret, på tuftene av et tidligere øko-kommunesamarbeid mellom noen av dem, og velvillig støttet av de to fylkeskommunene og av fylkesmanns-embedene. Formålet var felles innsats for næringsutvikling og miljøtiltak. Fram til nå er det blitt mest av det siste, og med anstendig resultat: Kartlegginger av biologisk mangfold på land og i vann er i ferd med å bli avsluttet. Det var organiseringen og

resultatene av den som førte til at Numedalslågen ble brukt som pilotområde da arbeidet med direktivet for alvor startet.

Resultatet foreligger som en NIVA-rapport som kom i våres: Rapport LNR 4784-2004 Karakterisering. Numedalslågen med utenforliggende fjordområder.

Resultater fra pilotkarakterisering av Numedalslågen

Resultatene av pilotkarakteriseringen så langt kan oppsummeres som følger:

- Numedalslågen er "skuffende ren" og "betenkelig nær" sin naturtilstand, i likhet med de fleste andre norske vassdrag. Unntaket er reguleringsmagasinene og elvestrekningene med endret vannføring. Utfordringen blir da å motivere til og ikke minst finansiere undersøkelsene og tiltakene videre.

- Gjeldende klassifiseringssystem for vannkvalitet passer ikke så godt til norske vannforekomster - det blir for stivt og lite treffsikkert, og er ikke godt nok samkjørt. For eksempel er det satt ei grense på 2 termotolerante koliforme bakterier (TKB) for vann til vanning av bær og grønnsaker, mens naturlig bakgrunnsverdi for norske vassdrag er satt til 5 TKB. Og videre: Dersom Kongsberg kommune skal kunne sette seg et realistisk mål for vannkvaliteten i Lågen og bruke klassifiseringssystemets kategorier, må det bli å vedta at vannkvaliteten skal være "mindre god" med hensyn til TKB - hvilket må sies å være et lite spenstig og usedvanlig lite motiverende mål.

- De mest håndfaste kvalitetsanmerkningene for Numedalslågen gjelder bading og jordvanning. Grenseverdiene overskrides hovedsakelig vår og høst, altså når det verken bades eller vannes.

- Vannkvaliteten i elva og kvaliteten på det elvevannet som når plantene har ikke alltid så mye med hverandre å gjøre - det er tydeligvis stor desimering i bakteriestammene på vei gjennom rørsystemet.

- Bakterieinnholdet skyldes antagelig lokale forhold - spredte utslipp tre-fire-fem km på oppsida av prøvestedet. Fordelen er at aktuelle tiltakshavere da vil merke problemene "på kroppen" selv.

Av det som er skrevet over, følger at det ikke kan gjøres noen elegante grep i vannforekomsten, som kan vekke begeistring og bidra til oppslutning om tiltakene. Vi er på den utflatende del av kurven - vi får stadig mindre kvalitet for hver krone investert. Tiltakene består i stor grad av en langtekkelig og møysommelig oppsporing og avskjæring av diffuse lokale utslipp. Dette betinger god orientering og motivering av de lokale brukerne og oppsitterne, og det igjen betinger at de trekkes aktivt med i forvaltningen av elva, altså i tråd med direktivet.

Tanker om fremtidig organisering

Vi vet at Numedalslågen kommer til å bli en del av en større vannregion, knyttet enten til Drammensvassdraget eller Skiensvassdraget. Problemene i disse vassdragene er for en stor del av samme type, men må selvsagt løses

uavhengig av dem i Lågen, slik at hvert vassdrag må ha sitt eget, ganske frittstående samarbeidsorgan.

Rapporten om miljømål for Lågen, som nå er framlagt, anbefaler at:

- Det bør etableres et vannfaglig samarbeidsforum mellom kommunene.

- Det bør gjennomføres en interkommunal miljømålprosess for vannforekomsten.

- Prosessen bør konsentrere seg om det som er felles problemer i forekomsten - altså vannkvaliteten.

(En kan få tilgang til rapporten ved å kontakte sekretariatet i Den grønne dalen v/Numedalsutvikling, 3628 Veggli, ev. direkte til sekretæren på e-post: ellen.korvald@flesberg.kommune.no)

Sentralt i dette arbeidet blir da:

- Politisk forankring. Samarbeidet må vedtas på politisk nivå i alle de berørte kommunene, og helst også få en velsignelse fra regionalt nivå. Felles saksframlegg for politisk behandling i alle kommunene er under utarbeiding.

- Administrativ forankring. Det er kommunenes tekniske og landbruksfaglige personell som i praksis får saken til oppfølging, og det må være aksept for at den kan prioriteres og at prioriteringen blir lik i alle kommunene.

- Forankring blant næringsinteressene. Næringsinteresser knyttet til kraft, mat og fisk (med reiseliv som påheng) er som tidligere nevnt, store, og har av egen interesse tatt opp delfelter innen arbeidet. De må kunne tiltre det faglige samarbeidet og bidra til å utvikle det.

- Forankring i forsknings- og undervisningsmiljøer vil gi god og rimelig overvåking, og relevant praksis for elever og studenter.

- Forankring i lag og foreninger. Fiskeforeninger, naturvernforbund og turistforeninger vil være lokale øyne og ører, som kan tilføre mye effektiv oppfølging.

- Forankring i lokale formål. Innføring av et EU-direktiv med hjemmel i norsk lov skaper neppe entusiasme. Derimot har tiltak i vårt eget vassdrag for å kunne bade, kose oss og ha glede og nytte av det, et godt potensiale.

Som et aktuelt eksempel kan jeg nevne at det er oppdaget gyrodactilus på røye i Pålbufjorden. Da innlegget, som denne artikkelen bygger på, ble holdt, var en ikke sikker på om det var av en type som også går på laks, hvilket nå viser seg ikke å være tilfelle. Dersom vi i denne situasjon

hadde kommet med en invitasjon om innarbeiding av EUs vanndirektiv og garantert en grundig, omfattende og inkluderende prosess der alle berørte parter skulle bli hørt, veid og målt, er jeg redd for at lakseinteressene ville stappet invitasjonen ned i halsen på oss. Et organ som ikke greier å ta opp akutte problemstillinger raskt, får ikke legitimitet.

Konklusjon

Ut fra det som er diskutert tidligere i artikkelen, kan vi nå se at direktivet kan innebære en trussel så vel som en mulighet:

- Mulighetene består i et hjelpende dytt i ryggen for å få alle til å enes om å gå inn i det vannfaglige samarbeidsforumet.

- Trusselen består i en overadministrering, med fokus på formell tilpasning til direktivets formverk.